

Csák Gyöngyi

Borzongások

Elzárkózom a
világtól mert nem értem
álnokságait.

+

Beteg oltványok
vírussal fertőzött meg-
átkozott helyek,

+

nem megy a kötött
fogásba török ádáz
ceruzám hegye.

Erejét fitogtatja

Erejét fitogtatja
a palackból kiszabadult
gonosz szelleme.

Önnön nagyságát
élvezi a sátán új
szarvakat növeszt.

Szaporodnak bűneink,
kioltott szemű nemzedékem
kioltott lelkű utódot nevel...

Jobb hallgatni most...
(álomban felgyújtották
házamat vadidegenek...)

Fura felhőjátékok

Tátott szájú krokodilformák
úsznak sötétszürkén
a világosszürkében...

Kriminálisak, alakváltók,
kövérre fuvalkodott
ijesztőszürkék harapdálják
a tisztakéket, míg
el nem űzik a napot.

Egyre csak

Egyre csak érkeznek a
félbevágott, kacska mondatok
akárha háborús sebesültek
vonszolódnak a kórházi sátor felé

az egyik tekintetemben
keres valakit múltjából,
őt várja vissza, miatta
köszörüli nyelvét a pillanat kövén

a másik, mint anyja szoknyájába
a járni tanuló gyermek
szavaimba úgy kapaszkodik.

H. Barbócz Ildikó

Őszi napok az Isztrián

Még meleg, de már nem forró, még langyos és kellemes időben, nem az árnyéket kereső, inkább a napsütést magába szívó turista látogatása ez a pár nap a közel szív alakú félsziget partjainál az Adriai-tenger mellett. Minden város ismerős volt már a számunkra, még az oly kicsi és eldugott Bale is, mégis rendkívül örültünk annak, hogy a keleti oldal két kiemelkedő kikötőjében felfedező sétát tehattünk, mert éveken át csak áthaladtunk rajtuk. Igaz, egyszer a rijekai vasútállomáson a csatlakozásra várva eltörtünk véletlenül egy üveg rumpuncsot, ami akkoriban híres italuk volt. Rijekába megérkezni vasúton a legizgalmasabb a hegyeken áthatolva. A mészkő- és a gránitsziklák között csattogva, csikorogva robognak a kerekek, alagutak fokozzák a vágyat, hogy a sötétből kibújva mielőbb meglásd a tengert, amely biztosan vár téged, ezt határozottan tudod. És azt is, hogy perceken belül új világot ígér a természet: az eget és a tengert elborító kékséget, a ragyogó napsütést és a nyomában elöntő melegét. Felderült arccal nézel ki az ablakon, lehet azt már a buszból is, mert az utak egyfelé futnak immár: Horvátország legnagyobb kikötőjébe, Rijekába.

A dokkok teljes hosszában elfoglalják a város tengerpartját, hatalmas hajók és daruk sűrűsödnek a vízen, ezzel meghatározva a hely panorámáját, melybe még a külterületekben emelkedő panelházak is beletartoznak. Az az érzése az embernek, hogy ezek a dombtetőre húzott házak egy váratlan pillanatban dominószzerűen összedőlhetnek. Félelemmel telített csodálkozással emeltem fel tekintetemet rájuk, és örültem, hogy nem ott van lakásom, még akkor sem, ha szinte mindegyik ablakból a Kvarner-öböl látható. Méreteihez képest a város alig rendelkezik nevezetességekkel az egy korzót kivéve a belvárosban, amelyen ez alkalommal mi is végigsétáltunk. Az óváros elegáns, felújított paloták és barokk stílusú épületek soraiból áll, az 1870-ben épült Városkapu az óratoronnyal kedvelt találkozóhely. Sárga színével kiemelkedik környezetéből, az óra alatt megcsodálhatjuk Fiume címerét, az arany korsón gubbasztó sast. A korsóból kifolyó víz a névadó Rjecinát jelképezi. Valaha ez volt a középkori városka tenger felőli bejárata. Körülnézve megállapíthatjuk, hogy az idők folyamán óriásit fejlődött, jelentős ipari üzemekkel, hajógyárral gazdagodott. Levegője ezáltal szennyezetté vált, és bizonyára jó sokat kell gyalogolniuk (utazniuk?) a helybelieknek, ha fürdésre alkalmas, élvezhető partszakaszt szeretnének. Talán a szemközti Krk sziget a kedvelt célpont. A városkapun áthaladva egy hangulatos kis térre jutunk, majd a rijekai Szent Vitus-dómhöz érkezőnk, mely a barokk templomépítészet egyik csodája a maga nyolcszög alaprajzával a 12. századból. Ezt belülről lehet érezni igazán. Külön

érdekessége és magyar vonatkozása a dómnak, hogy itt tartotta Jókai Mór nevelt lánya, Jókai Róza Feszty Árpáddal az esküvőjét. Szent Vitus egyébként nemcsak a város, hanem a szláv királyok védőszentje is. Általában olajjal teli kádban ülve ábrázolják, kezében palmaággal.

Rijeka történelméről szólva feltétlenül meg kell említeni, hogy váltakozva Ausztria, Horvátország, Olaszország fennhatósága alá is tartozott, de legfőképpen az Osztrák–Magyar Monarchia része volt hosszú ideig (1868–1914-ig). Ekkor kapott az ország kikötőt és tengeri kijáratot, utakkal és vasutakkal kapcsolták be a területet Magyarország vérkeringésébe, ekkor épültek jellegzetes palotái, üdülői, szállodái az arisztokrácia számára, melyek kissé megkopott fényben, de még mindig hirdetik a békeidők hangulatát, akárcsak a nem messze fekvő Opatijában, mely a magyarok számára Abbázia néven is jól ismert. Az apátság régi elnevezése Abbázia, horvátul opatija, innen ered a település neve. A keskeny partvidék levegőjét a tenger télen melegíti, az Ucka-csúcs megvédi mindenkor a hideg téli áramlatoktól, így klímája ideális a nyaralók, az üdülők számára. A mediterrán növények is jól érzik itt magukat: a leander, a babér, a mimóza, a pálma, a rozmaring között kellemes sétát tehetünk.

A 11 km hosszú, Ferenc József császárról elnevezett partszakasznak (Lungomare) csak egy töredékét volt lehetőségünk bejárni, de a tengeri levegő gyógyító leheletét már érezni lehetett, az öböl szélesebb panorámát nyújtott a teraszosan felépített Rijeka s a hegykaréj felé. E földi paradicsom ugyancsak az előkelőségek számára gyorsan bővült, a busz ablakából sem láttunk mást, mint szállodákat, vendégházakat, apartmanokat, butikokat, bankokat, kaszinót: minden a vendégek teljes körű kiszolgálását, gondtalan pihenését szolgálja manapság is éjjel-nappal, télen és nyáron. Első szállodája, a Hotel Kvarnero 1884-ben épült, s mind a mai napig működik. Az üdülőhelyben benne van egy kicsi San Remo, egy kicsi Monaco és egy kevés Amalfi is a fekvését és a jellegét illetően, nem véletlenül fordultak meg itt annak idején a magyar irodalom nagyjai is, többek között Füst Milán, József Attila, Móra Ferenc, Szabó Lőrinc, Tamási Áron, Ady Endre, Móricz Zsigmond, Kosztolányi Dezső, Márai Sándor. Talán ez utóbbi életében játszott a legnagyobb szerepet Abbázia, s aki így emlékezik ottani élményeire: „Tavasszal lenn jártam az Adrián. Az emlék, mely makacsul kísért, mindig újra visszahúz ide. Számomra a tenger, Fiume és Abbázia között, még mindig a „magyar tenger”, akkor is, ha tudom, hogy a történelem időközben odaadta az olaszoknak a Szentkorona Gyöngyét... Az egész világból ez az öböl az a hely, ahol a magyarnak közvetlen köze volt a tengerhez. Visszajárok ide, örülök, ha valamelyik fiumei őslakó magyarul felel kérdéseimre, szeretek sétálni Abbázia és Lovrana között, a babér illatú tengerparti sétaúton...” (Dráma Voloscában) Volosca egy kisváros közvetlenül Opatija szomszédságában, szinte egybeépült vele.

Ha Opatija a századelő elitjének kedvenc nyaralóhelye volt, ma is az Adria gyöngyszemeként emlegetik mint a jó mód, a nyugalom, a stílus, a pihenés Mekkájaként. Ám legyen. Pihenjenek itt a mai kor gazdagjai, én könnyű szívvel szálltam vissza a buszba, mert tudtam, teljesen más tájat, teljesen más tengert keresek. Az Isztria belseje felé haladva alpesi jellegű táj fogad tanyabokrokkal, a hegytetőkön kis kápolnával. Fenyő- és lombos erdők élnek errefelé szimbiózisban, mély és sekély völgyek váltakoznak, hullámoznak, ameddig a szem ellát. Dús a növényzet, ahol lehet, kukoricát, napraforgót, sütőtököt termesztnek. Így őszbe hajlóan üdítően hatnak az óriás sárga foltok a földeken. A dombtetőn magas hegyektől körülvéve Pazin települése, Belső-Isztria központja, mi lent a völgyben. Vagy fordítva. A horvát kis városok, a pöttömnyi falvak a félszigeten olasz mintát követve általában a tetőn találhatóak. Gyakran vörös-fehér-szürke színű sziklafalak között kanyarog az út, megjelennek a táj köveiből rakott alacsony kerítések is, ami azt mutatja, hogy az itt élő és földet művelő embereknek keményen meg kell fizetniük a természet meghódításáért. Minden egyes kapavágás, ásás során kifordult követ egymásra rakva kerítéseket húznak fel, jelezvén ezzel a telekhatárokat, illetve megakadályozzák ezzel az állatok elkóborlását is. Hihetetlen kép, amint a kopár, semmit nem termő sziklafalakon is felfelé kigyózik a kősor. A lebukó nap még bearanyozza a vidéket, az olajfaligeteket és a szőlőültetvényeket, de tengerbe csúszásában már nem gyönyörködhettem, csak a hotel folyosójának ablaküvegén át a bíborvörösbe hajló felhőcsíkban, párhuzamosan a tenger fölött.

Vacsora után természetesen első utunk a tengerhez vezetett, amely csendesen csobogott, a lágyan kifutó hullámok nekiverődtek a mesterségesen kiépített partnak. A Porečből átszűrődő esti fények már széttörözve érkeztek hozzánk a vízfelületen, fölöttünk a szeptember végi csillagos égbolt. Másnap a hűvös reggelen aztán szemünk már a tenger acélkék színét foghatta, tűpontosan kirajzolódott a nem is oly messzi Poreč és a környező kis szigetek körvonala, különvált a kikötővel szembeni buja zöld Szent Miklós-sziget (Sveti Nikola) is. Örömmel vettem észre, hogy a kiépített strandtól távolabb a természetes sziklagyűrődések tagolják a partszakaszt, a mélyzöld mohával fedett csúszós kövek tisztán mutatták magukat a tengerfenéken. Élmény volt itt a parton a kisebb-nagyobb köveken bukdácsolni, a szórt kavicsokon botladozni csigák, kagylók után kutatva, egyszerre gyógyító levegőkúrát, sós vízkúrát venni és a tengeri szél jótékonyan kellemes simogatását élvezni. A víz hőfoka meglepően kellemes volt, a langyos hullámokban a bátrabbak meg is mártóztak. Én kétszer a bójáig is elúsztam, utána jólesett pihenni a már-már nyárias melegben a napozóágyban, és lehunyt szemmel hallgatni azt a halk zsongást, ami még ezen a szeptember végi szombat délután is betöltötte a Hotel Laguna Materada plázsát.

Ez az igen impozáns, nemrég felújított, kényelmes szálloda Porečtől pár ki-

lométerre északra található. Az útikönyv szerint Poreč Horvátország legjobban kiépített turistaparadicsoma, hiszen tőle északra és délre mintegy 22 km hosszan csodálatos fekvésű számtalan hotel, kemping, apartman húzódik, természetesen a hozzátartozó stranddal együtt. Ezt a nyaralások és a hajókázások során mi is megtapasztaltuk. Parenzo – ahogy az olaszok nevezik – elsősorban bizánci műemlékváros, hiszen Euphrasius püspök volt a bazilika építtetője a 6. században. A műemlék együttes még az oszlopos átriumot, a keresztelőkápolnát, a harangtoronyt, a püspöki palotát foglalja magába, nem véletlenül érdemelte ki az UNESCO által a Világörökség része címet. Az aranyozott, színes mozaikpadlók adják a bizánci jelleget és a felbecsülhetetlen értéket a bazilikában, melynek szentélyében gyönyörű angyali üdvözet-jelenetet fedeztem föl. Az előcsarnokban nézelődvén egyszer csak megszólalt a torony harangja. Éteri muzsikáját hallgatva mindvégig Gáborra, a kisebbik fiunkra gondoltam, aki egyéves világtárása során épp azokban a napokban készült Kanadából Mexikóba átrepülni.

A Limski-fjordba (csatornába) tett hajókirándulás teljesen a nyári főszezont idézte az időjárást illetően, a dzsekik, a mellények fokozatosan kerültek le az emberről, főleg a pálinka és a bor megkóstolása után. Mint minden hasonló természeti képződmény, különleges adatokkal bír: átlagos szélessége 600, mélysége 30 méter, közel 100 méter magas meredek sziklafalak közt áramlik (ha áramlik) a csatorna vize. A szárazföldhöz közelebbi részeken az elmúlt napok kiadós esőinek következtében sárgászöldes pocsolyának láthattuk a magasból, a hajóból nézve tisztább arcát mutatta. Mivel oxigéndúsabb és sótlanabb a tengervíznél, ezért kiválóan alkalmas kagyló- és osztrigatelepek létrehozására. Ezt hajóforduláskor mi is észrevehettük. A hajó épp hogy himbálózva haladt előre, ki a kanálisból, elhagyva a minduntalan mellénk kerülő apró szigeteket, melyeket csak a sirályok látogattak vagy az abszolút magányra vágyók. A fedélzeten (így hozta a sors meg a szeptember) csak a mi busznyai társaságunk utazott, kényelmesen sétálgathattunk le s föl. Aki egyedüllétre vágyott, elvonult a tatra, az árnyékba, s onnan pásztázhatta körbe a tengeri és a szárazföldi panorámát. Elúszott szemünk előtt a Hotel Delfin szálloda együttese is, amelynek egy nyáron szintén a vendégei voltunk. Minden látványt magamba szívtam, amit csak lehetett – a legteljesebb nyugalom szállt meg. A spárgaszínű hajókötelek rozsdabarna csíkosan, különböző vastagságban tekeregtek, kígyóztak a fedélzeten.

Pula (a közlekedési táblákon Pola is) az Isztria legdélebben fekvő legnagyobb városa. Az újabb LEG az a tény, hogy itt kereshetjük fel a világ talán legépebben fennmaradt amfiteátrumát Augustus császár idejéből, mely a város jelképe is egyben. Bár fehér márványköveit a korabeli lakosság kezdte építkezésekhez széthordani, ezt sikerült időben leállítani. Az aréna 23 ezer fő befogadására volt alkalmas, és 20 boltíves bejáraton át közelíthették meg a kő ülőhelyeket az izgalmas, de kegyetlen

és véres gladiátorviadatok megtekintéséhez. A föld alatti közlekedőfolyosókon bolyongva az egykoron bor és olívaolaj szállítására használt amforák nézegetésén túl átérezhetjük a hely múltbéli hátborzongató valóságát, és elképzelhetjük, hogy az ókorban a falakat közvetlenül a tenger vize nyaldosta, mely ma a feltöltések jóvoltából kb. 100 méterre hullámzik. Pula fekvéséből adódóan az idők kezdetétől katonai táborból fejlődött a nagyváros szintjére, odáig, hogy ma kereskedelmi, kulturális, idegenforgalmi központ, haditengerészeti támaszpont. A Sergius-diadalív az óváros határán városkapuként szolgál szintén a római korból, no meg azért, hogy elmondhassuk: megfordultunk „a diadalív árnyékában” is. Pár lépésnyire ott vár minket kitartóan James Joyce is, aki a többemeletes Berlitz nyelviskolában mint angol nyelvtanár a katonai tábor szolgálatában állt. A sárga épület márvány emléktábláján angol és horvát nyelven olvasható, hogy 1904–05-ben a híres író itt tanított ebben az épületben. Ül és vár tehát mindenkit rendületlenül, bronzba öntve az író az Uliks kávézó teraszán, bal karját az asztalra támasztva, jobb kezében a sétapálcáját tartva, kényelmesen, ráérősen. Oda is ülhattunk volna mellé, de csak a fotózáshoz volt bátorságunk. Micsoda elszalasztott nagy élmény! Helyette egy közeli kávézó szőlőlugasos árnyékában, félig napsütésben ittuk meg a délelőtti kávékat.

Mit is írhatnék még Rovinjról? Több mint 40 éve jártunk itt először, aztán még jó pár alkalommal, és a varázsa azóta sem csökken a szememben és a szívemben. Egy életre szerelmes lett az ember ebben az ékszerdobozban a szűk utcácskába, a sűrűn egymáshoz ragasztott emeletes házacskáiba, a kényszerűségből felhúzott sűrű kéményerdejébe, a kánikulában kellemesen hűsítő sikátoraiiba, a házfalakról a tengerbe visszatükröződő színek hullámzó kavalkádjába, festő ecsetjére kíváncsozó velencei hangulatába. A korabeli városmag alig változott az évszázadok alatt, erről a régi képeslapok mesélnek. Most is mindent a helyén találtunk: a piactéren átsétálva a kis hajótaxis kikötője a totyogó sirályokkal, a kopott színes középkori ház sor az északnyugati oldalon, a kis ajándékbolt a sarkon, ahol egyszer egy világítótoronyt vásároltunk. Az óváros meredek utcácskái a fényesre kopott és olykor csúszós fehér utcaköveken mind egyfelé vezetnek: fel Szent Euphemiához, a kis halászfalu védőszentjéhez. 1758-ban alkották meg ezt az impozáns szobrot, amely a templom tetején állva emlékeztet keresztény vértanúságának legendájára pálmaággal és a szenvedéseire utaló kerékkel. A harangtoronyról a szél járásának megfelelően jósolja az időt. Sajnos ez alkalommal a szárazföld felé fordulva esőt és vihart jelzett, ami két napra rá utol is ért bennünket. Nem tudom, mi hajtott fel ismét a sokszor megmászott dombra: talán a tengerkék látvány habzsolása a nem túl magas világítótoronnyal, a milliónyi ezüst szikrázás a vízfelszínen a kora délutáni verőfényben, jobbra a távolban egy zöld kiszögellésen a Valdiso üdülőttelep, balra a Katarina-sziget. Egy kis gyöngyszem a tengerben. Szép és felejthetetlen

emlékeket idéző. Egy utazásunk alkalmával rövid várakozás után kiindult Rovinj kikötőjéből a patinás kishajó Valdaliso felé. Első megállója – nem is gondoltuk volna – a Katarina-sziget volt. Hirtelen támadt ötlettel szinte nem is kiszálltunk, hanem kiugrottunk a billegő hajóról a beton kikötőállásra. A kapitánynak még intettünk, hogy mehet tovább nélkülünk, biztos az elhatározásunk. A következő percben ott maradtunk a csöndben. Mintha varázspálcával ütöttek volna meg, valóban elvarázsoltnak éreztük magunkat, és hihetetlenül álltunk a rovinji óváros új arcával szemközt a téglával kirakott, magasra nőtt leanderekkel szegélyezett ösvényen, mely jól sejtethetően és régről ismerősen körbevezetett az egész szigeten. A partra érkezés időutazás is volt egyben, 42 évet vissza a múltba. Akkor léptünk először a földjére, a félszigetről motorcsónak hozott át bennünket minden nap fürödni. Nem volt kijelölve hely, a természet alkotta sziklák közé mindössze egy keskeny beton stéget öntöttek, ahonnan létra híján egyből a mély vízben találtuk magunkat, és tengeri papucs nélkül találkoztunk a tengeri sünökkel is. Ezt a pontot újra megvizsgálva inamba szállt a bátorságom, és csodálkoztam egykori magunkon. Ma már óvatosabb és körültekintőbb vagyok, biztosan más megoldást keresnék. Emlékszem egy fiatal nő esetére, akit a hullámok az éles sziklákhöz csaptak, és másnap csupán bekötött lábakkal gyönyörködhetett a tengerben. A sziget egyetlen épülete a kolostorból átalakított többszintes szálloda, olasz stílusú kúttal, gondozott parkkal, a mediterrán növények illatával és tengeri sós levegővel fűszerezve, s amelyet mi rózsaszín virágú leanderek karéjában egy kávézó teraszáról élvezhettünk maradéktalanul.

Egy ott megjelent német nyelvű kiadványban a következő sorokat olvashattam Rovinj városáról: „Az első benyomás egy festői város, sűrű, tömött középkori várossal egy félszigeten, amely fölé Szent Euphémia magasodik és gondosan őrködik. A második asszociáció kétségtelenül egy zöld kiszögellés, nevezzük így... Ismerjük meg ezt a vidéket, ahol a nap mosolyogva öleli magához az erdőt és a tengert, ahol az arany, a smaragd és a kék színek szakadatlanul egymásba folynak...”

Ezt az isztriai körutat tulajdonképpen összefoglalásnak szántuk, hiszen oly sokszor utaztunk már erre – megunhatatlanul. Meg lehet-e ismerni ennyi idő alatt ezt a vidéket? Bizonyára nem. De nem is ez a legfontosabb, hanem az újrafelfedezések izgalma, a régi és az új mozzanatok keresése, a kisvárosok egyedi, vidámító hangulata, de legfőképpen azért utaztunk ide ismét, hogy ne feledjük a tenger látványát és sós illatát. A nevezetességeken túl – amit kötelező megnézni – én inkább a parányi virágoskerteket, a szökőkutakat, a reneszánsz és gótikus loggiákat, a változatos zsugáterekeket és ablakszemeket, a bárók teraszán üldögélő embereket figyeltem és fényképeztem, meg a büszke röptű sirályokat, melyek e vidék őslatainak számítanak. És álljanak most itt magyarázatul is akár Déry Ti-

bor tengerről szóló sorai: „Most nézem a tengert. De nem lehet. Elnyúlik és elfut a szemem elől. Szemérmes és puha. Ha simogatni akarnám, elhajolna a kezem elől, mint egy nevető asszony, akit csókkal keresek. És mély, mert nem látok bele. Beesüllyesztem a szemem, és fúrom lefelé, és várom, és akarom: átlátszó legyen és nyíljon ketté. És abban a pillanatban meggörbül ott a víz, domb támad, és a hullám hahotázva fut a partnak. És ezer hangján zúgva nevet a tenger.”

Utazhatunk vonattal, autóval, busszal vagy hajóval, az ember (a turista, a világjáró) legtöbbször csak megérintheti mindazt az utazás során, amit nem tarthat meg, csupán az emlékezetébe vésheti, elraktározhatja az emlékeit, felhalmozhatja az évek során, de ezt már nem veheti el tőle soha senki. Az sem baj, ha örök vágyálomként benne maradnak dolgok, a meg nem valósult célok, az el nem ért városok, hegyek, folyók és tengerpartok, mert ezek hordozzák tovább az emberben a reményt. Ezek adhatják az újbóli útra kelés lehetőségét, ezek lehetnek a jövő éltető elemei, az például, hogy legközelebb, ha éppen megint az Isztriára vetődünk, Porečből mindenképpen visszasétálunk a Lagúna Materadáig, komótosan és bámészkodva, meg-megállva a tengerparti sétányon – ha nem zuhog majd akkor is az eső...

A szerző felvétele